

évtized első felében élénkültek meg, majd a 80-as évektől közel egyenletesen növekszenek. A kutatási eredményeket közlő disszertációk legtöbbször Barcelona, Madrid és Zaragoza egyeteméről származik.

A traduktológia legnagyobb figyelmet kiváltó témája az irodalmi fordítás, ezt követően a fordítás története és elmélete. A kutatásoknak mindössze 6%-a foglalkozott a tudományos és műszaki fordítás kérdéseivel.

(Mohor Jenő)

KÖNYVTÁR- ÉS TÁJÉKOZTATÁSÜGY

Nemzeti könyvtárügy

99/108

MOORE, Nick: The British national information strategy = J.Inf.Sci. 24.vol. 1998. 5.no. 337-344.p.

A brit nemzeti tájékoztatási stratégia

Tájékoztatási politika

Az utóbbi években szerte a világon számos országban igyekeztek megteremteni a politikai kereteket az információs társadalomba való átmenethez. Kis és nagy országok igyekeznek elkerülni az új technológiával járó veszélyeket, ugyanakkor teljes mértékben hasznosítani a belőle fakadó előnyöket. A problémát eltérő módon közelítik meg, de sehol sem kerülhetik meg a helyzet felmérését, a távlati vízió kialakítását, s a kívánt célhoz vezető lépések meghatározását.

Angliában kissé merevnek találják a mindent egy kalap alá vonó, hivatalos megközelítést. Inkább az evolúciós megoldás hívei, s az éppen felmerülő problémákra keresnek adott megoldásokat. A brit

törekvéseket egy mátrix felhasználásával elemzi a szerző.

A mátrix sorait az információs politika szintjei adják: az információs ipar (az információ tartalmának előállítása, terjesztése és feldolgozása), az egyes magán- és közszervezetek viszonya az információhoz, a társadalom, s benne az egyén információs szükségletei. Az oszlopokat az információs technológia (elsősorban a technológiához való hozzáférés, másodsorban a navigációs eszközök és egyéb szoftverek), az információs piacok (beleértve azokat a végpontokat is, ahol már ingyenes az információ), az emberi erőforrások (bennük a formális és informális képzés) és végül a törvényi és egyéb szabályozás (az információs társadalom működésének keretei).

Információs ipar. A konzervatív kormányzat a piacra bízta a fejlődés ösztönzését; ez most módosulni látszik, de még mindig nem történik elég a jövő ipari struktúrája lényegi összetevőjének támogatására. *A szervezeti szint.* A kormány már többet tett e téren: állásfoglalásokat tett közzé, akciókat kezdeményezett és szolgáltatásokat kíván kifejleszteni, elsősorban a kis- és közepes vállalkozások támogatására.

A társadalmi szint. Az „Információs technológia mindenki számára” program hozzájárul ahhoz, hogy a társadalom tagjai információra alapozott döntéseket hozhassanak fogyasztói és egyéb minőségeikben. A közkönyvtárak számára, mint alapvető információs hálózatnak távlati tervet dolgoztak ki. Említést érdemelnek a polgárok tanácsadó irodái is.

Információs technológia. A helyzet itt kedvező, a hardver könnyen hozzáférhető. A hangsúly most az alkalmazásra helyeződött át.

Emberi erőforrások. Mind az iskolarendszerű képzés mindhárom szintjén, mind pedig azon kívül biztató fejlemények mutatkoznak. Várható, hogy az új generációk rendelkezni fognak az információhoz való hozzáférés és kezelés készségeivel.

Piacok. A cél az, hogy a fogyasztók érdekében ne egy vagy két cég uralja a piacot. (Nagy lépést jelentett e tekintetben a British Telecommunication magánosítása.)

Törvényi szabályozás. Pozitív fejleményeket lehet regisztrálni: pl. az egészségügyi személyes adatokhoz való hozzáférés, a helyi és központi kormányzat információihoz való hozzáférés, s általában az egyének és az állam közötti információs viszony tisztázása.

(Papp István)

99/109

MÜLLER, Ursula Maria: Von der UdSSR zur GUS - Bibliotheken auf dem Weg in eine neue Zukunft = Bibliothek. 22.Jg. 1998. 2.no. 163-191.p. Bibliogr.

Res. angol és francia nyelven

Az SzSzSzK-tól a FÁK-ig – könyvtárak a FÁK országokban

Állománygyarapítás; Könyvtárközi kölcsönzés; Könyvtárügy; Kötele példány; Nemzeti bibliográfia; Számítógépesítés

A Független Államok Közössége (FÁK) országában lejátszódó politikai, társadalmi és gazdasági átrendeződés jelentősen megváltoztatta az információs infrastruktúrát, ami a könyvtárügyet is érintette. A demokratikus és pluralisztikus társadalmak felépítésének lehetőségét azonban egyes területeken sajnos még mindig beárnyékolják azok a drasztikus változások, amelyek a 90-es évek eleje óta tartó reformfolyamatot kísérik. A könyvtárügy gyors és tartós konszolidációját a FÁK országokban nemcsak a központosított rendszerek felbomlása és helyettük új struktúrák kiépülése hátráltatja, hanem ezzel egyidejűleg a majdnem mindenütt tapasztalható elégtelen állami támogatás is.

A tanulmány – melynek központjában két kiválasztott FÁK-ország (Oroszország és Ukrajna) 30 könyvtárának olyan kulcsfontosságú osztályai álltak, mint a gyarapítási, könyvtárközi kölcsönzési, információtechnológiai – célja, hogy regisztrálja az e területeken végbement szervezeti változásokat. Az átfogó helyzetelemzés segítségével hű képet kapunk a jelenlegi helyzetről és a továbbfejlesztési lehetőségekről.

(Autoref.)

99/110

CHEVRANT-BRETON, Philippe: Mutations récentes des bibliothèques en Égypte: en marge de la Bibliotheca Alexandrina = Bull.Bibl.Fr. 43.tom. 1998. 6.no. 86-90.p.

Res. angol és német nyelven

Az egyiptomi könyvtárak megújulása

Gépi könyvtári hálózat; Könyvtárügy; Közművelődési könyvtár

Negyvenéves szendergés után Egyiptom újra felkarolja könyvtárait. A felzárkózási politika keretein belül a közgazdasági tárgyú dokumentumellátásra

helyeződött a fő hangsúly. 1995-ben pedig két pazar közművelődési könyvtár nyílt meg Kairóban. A könyvtárosok megerősítették szakmai szervezetüket. Az Információs és Döntéstámogató Központ, mely az egyiptomi könyvtárgépesítés mozgatója, fontos szerepet játszik a szakmai képzésben is. Ezenkívül keresi a módját annak, mi mindent tehet a kulturális örökség részét képező gyűjtemények megóvása érdekében. Sokat fáradoznak az egész országban érvényesíthető közkönyvtári modell kidolgozásán. Az együttműködés az egyiptomi könyvtárakkal mindenki számára gyümölcsöző lehet.

(Autoref.)

99/111

ANCER, Ahmed: Freedom of expression and access to information in the conflict situation in Algeria = IFLA J. 24.vol. 1998. 5/6.no. 324-328.p.

Res. francia, német és orosz nyelven

Szólásszabadság és az információhoz való hozzáférés a politikai konfliktusokkal terhes Algériában

Könyvtárügy; Szellemi szabadság; Tájékoztatás szabadsága; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági

Algéria államberendezkedése 1962 és 1988 között egypártrendszer volt, a Nemzeti Felszabadítási Front vezetésével. Az 1989-es év hozta el a rendszerváltozást és a demokratikus alkotmányt. Később azonban kiderült, hogy a demokrácia csupán maroknyi elit jámbor óhaja volt.

A diktatúra végnapjait, a rendszerváltozást megelőző vitákat, letartóztatásokat és zavargásokat a hivatalos média egyáltalán nem örököltte meg, vagy csak igen torzíva közvetítette. Egyedül az AFP francia hírügynökség és néhány más külföldi hírcsatorna követte az eseményeket és biztosított teret a különböző megnyilatkozásoknak. 1990-ben kezdte bontogatni szárnyait az országban a független

sajtó, orgánumok alakultak, újságírócsoportok szerveződtek. Az 1990-es helyhatósági és az 1991-es törvényhatósági választások után azonban a helyzet rosszra fordult. Az iszlám erők megszilárdították pozíciójukat és elvetették a demokrácia szabályait. A hadsereg is ellene fordult a demokratizálódási folyamatnak. A konzervatív kormányzat korlátozni kezdte a nyilvánosság intézményeit, és fegyveres összetűzésekre is sor került. 1992-től a szélsőséges iszlám csoportok feketelistákat állítottak össze újságírókról. Öt év alatt nyolcvan újságíró, médiaszakembert és egyéb értelmiségit öltek meg. Egy mást érik a fegyveres terrortámadások a szerkesztőségek ellen. Kb. félmillióan kényszerültek az utóbbi években elhagyni az országot. A kormányzat sem védi meg a sajtót, sőt cenzúrázza, igyekszik saját céljaira felhasználni, újságírókat börtönöz be. A rendőrség meggátolja a sajtó képviselőit, hogy tudósítsanak az események helyszínéről. A könyvtárakban alig található a jelenkori konfliktusokra vonatkozó anyag.

A könyvtárakat, levéltárakat Algériában már hosszú ideje nagyon elhanyagolják. A gyarmatosítás korában az őslakosság érdekeit figyelmen kívül hagyva elsősorban az európaiak által lakott városokban létesítettek könyvtárakat főként a gyarmati közigazgatás igényeinek megfelelően. A függetlenség kivívása után az uralkodó pártot nem nagyon érdekelte a könyvtárügy. Tovább süllyedt az általános műveltség szintje. A kisebb könyvtárakat leginkább csak propagandaanyaggal gyarapították. Alig fordítottak figyelmet a nemzeti kulturális örökség megóvására. A hetvenes években elérkezett egy kisebb fellendülés, a nagyvárosi és az egyetemi könyvtárak gyűjteményeinek erőteljes fejlesztésébe fogtak, megindult az egyetemi könyvtárosképzés. Az ekkoriban zajló agrárreformmal együtt olvasóteremmel rendelkező falusi művelődési házakat hoztak létre. A nyolcvanas évekre azonban ezek a folyamatok megrekedtek. Az olajjövedelmek növekedésével a kultúrára fordított összegek nem növekedtek, sőt

inkább csökkentek, és a szabadságjokat is tovább korlátozták. Az egyetemi könyvtárak visszafejlődtek. Az utóbbi két évtizedben egyetlen kormányzat sem foglalkozott számottevően Algériában a könyvtárpolitikával.

(Nagypál László)

99/112

DURRANI, Shiraz: Independence in Kenya and the lost opportunity to build a people orientated library service = *Libr.Rev.* 47.vol. 1998. 8.no. 388-394.p.

Res. francia és német nyelven

Kenya függetlensége és használóra orientált könyvtári szolgáltatások kiépítésének elveszett lehetősége

Könyvtárügy

A cikk egy hazájából száműzött könyvtáros beszámolóját elemzi, amely Kelet-Afrika könyvtárügyéről szól az 1950-es és 1960-as években. A szerző szerint a jelentésből hiányzik a változás „szele”, amely akkoriban végigsöpört Kelet-Afrikában. A szerző másfajta értelmezésben mutatja be a megfelelő információellátásért folyó küzdelmet Kenyában, összekapcsolva ezt a politikai és társadalmi harcokkal. Úgy véli, hogy az alapvető változások megvalósításának lehetősége elveszett. A tájékoztatási dolgozók ahelyett, hogy kétségbe vonták volna a könyvtári ellátás alapelveit, hagyták magukat manipulálni és felszínes változtatásokkal megelégedni. Azok az osztályok, amelyeket a gyarmati könyvtári szolgálat ellátott, a függetlenség után is az ellátás központjában maradtak. A dolgozó emberek tapasztalatai, kultúrája, de még a nyelve is a könyvtárak falain kívül maradt. A mindenkit egyformán ellátó információs rendszerért még ma is harc folyik. A szerző arra figyelmezteti a könyvtárosokat és tájé-

koztatási dolgozókat, hogy ne szigetelődjenek el az országukban folyó társadalmi harcoktól.

(Autoref.)

Lásd még 101, 103, 117, 123, 143

Központi szolgáltatások

Lásd 115

Együttműködés

99/113

SIMON, Elisabeth: Keine Alternative. Hat die Bibliothekarische Auslandsstelle eine Zukunft? = *Buch Bibl.* 50.Jg. 1998. 12.no. 716-719.p.

Res. angol nyelven

Nincs más alternatíva. Van-e még jövője a Könyvtári Külkapcsolatok Intézetének?

Együttműködés -nemzetközi; Megszűnés -könyvtáré; Módszertani központ

A Német Könyvtári Intézet (DBI) támogatásának felfüggesztésével a Könyvtári Külkapcsolatok Részlege (Bibliothekarische Auslandsstelle) is források nélkül marad. Talán észre sem veszik majd, ha a jövőben az általa szervezett, illetve kezdeményezett találkozók és kapcsolatfelvételek elmaradnak. A várható következmények azonban súlyosabbak, mint hinnénk: az intenzív szakmai együttműködés abbahagyása szakmai és politikai veszteségeket okoz majd a német könyvtárügynek. Kiéptített kapcsolataik értékére jellemző, hogy a hír hallatán

tiltakozó levelek garmadája érkezett az egész világból (Brazíliától az USA-ig) Berlin polgármesteréhez, a külügyminisztériumhoz és a kulturális tárcához.

A szerző a részleg 1963-as létrejöttétől kezdve felvázolja a főbb célokat és tevékenységformákat, nem hallgatva el a problémákat sem. A felszámolás azon érvét, mely szerint a részleg tevékenységében túlságosan Kelet- és Közép-Európára koncentrált, elutasítja; nézete szerint csak a hagyományokat folytatta: hidat építve a kelet és a nyugat között. A részleg új programjai közül a négyhetes szakmai tapasztalatcseréket és a nemzetközi konferenciákat emeli ki. Igen fontos nemzetközi könyvtárügyi összehasonlító kutatási programjuk is, amely megteremtheti az alapot a német könyvtárosoknak a nemzetközi szakmai kooperációban való részvételéhez.

Polemikus cikke végén a szerző hangsúlyozza a nemzetközi kapcsolatok fenntartásának fontosságát és az információs társadalom nyilvánvaló nemzetközi jellegét. Úgy véli, hogy az egész német könyvtárügyet érné felmérhetetlen veszteség, ha a részleget megszüntetnék.

(Hegyközi Ilona)

99/114

BAKKER, Trix: Resource sharing in Dutch academic libraries = Res.Shar.Inf.Net. 13.vol. 1998. 2.no. 15-27.p. Bibliogr.

A holland felsőoktatási könyvtárak együttműködése

Egybehangolt állományalakítás; Egyetemi könyvtár; Gépi könyvtári hálózat; Közös katalogizálás; Közpon-ti katalógus -online

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,

Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N.Y. 13904]

A holland könyvtárak együttműködése, melyet a számítógépes rendszerek fejlődése nagymértékben segített, régi múltra tekint vissza. Az első időszakban (1970-1990) az osztott katalogizáláson volt a hangsúly a PICA adatbázis révén, mely hatékony bibliográfiai ellenőrzést biztosított csaknem minden holland könyvtári dokumentum számára. A 90-es években létrejött, a PICA és a SURFnet által támogatott Nyílt Könyvtári Hálózat (Open Library Network) nevű program sokféle forráshoz nyújt hozzáférést, beleértve a kereskedelmi adatbázisokat is. 1993-ban a holland felsőoktatási könyvtárak a könyvtári vásárlóerő csökkenésének kiegyensúlyozására olyan stratégiát dolgoztak ki, mely a gyűjtőkörök kijelölésével elősegíti az egybehangolt állományalakítás megvalósulását. Minden erőfeszítés ellenére a holland könyvtárak együttes gyarapítási ereje gyengül, a gyűjtemények egyre homogénebbé válnak. A humán tudományok egyes területeinek gyűjtése különösen nehéz feladat. Az egyetemek és a kormány támogatásával most folynak erőfeszítések a humán tudományok könyvtári forrásainak koordinált beszerzésére. A könyvtárak vizsgálják annak módját is, hogyan tudnák a legjobbban felhasználni a World Wide Weben elérhető dokumentumokat. A hagyományos közös gyarapítási projektek végülis nem kínálnak igazi megoldást a gyűjtemények romlásának problémájára. A nagyrészt digitális dokumentumtárrá való átalakulás újabb lehetőségeket teremt a közös cselekvésre az információ hozzáférhetővé tétele érdekében.

(Autoref. alapján)

99/115

SAGIDOVA, E.: Vzaimoproniknovenie kul'tur finnogorskih narodov = Biblioteka. 1998. 6.no. 91-93.p.

A finnugor népek kultúrájának kölcsönhatásai

Egyetemi könyvtár; Együttműködés -nemzetközi; Könyvtörténet -egyetemes; Nemzeti könyvtár; Régi és ritka könyvek

A szerző felvázolja a Helsinkii Egyetemi Könyvtár és a szentpétervári Oroszországi Nemzeti Könyvtár régi időkre visszanyúló kapcsolatainak nevesebb mozzanatait, majd megállapítja, hogy a 80-as és a 90-es években ezek a kapcsolatok – köszönhetően a finnugrisztikai kutatások fellendülésének – elmélyültek s több kiállítási és kiadványcsere akcióban csúcsoodtak ki.

A cikk fő mondanivalója azonban az, hogy 1994 novemberében a finnugor szakemberek első, Joskar-Olában tartott konferenciáján elhatározták, hogy létre kell hozni az Orosz Birodalomban 1917-ig közreadott finnugor nyelvű kiadványok központi katalógusát. Az iménti konferencia 1995. évi finnországi folytatásán a könyvtárosok is hallatták hangjukat a központi katalógus ügyében.

Különféle – éppen a Helsinkii Egyetemi Könyvtárban végzett – kiegészítő adatgyűjtések nyomán 1997-re elkészült a szóban forgó katalógus, benne 600 1775 és 1917 között megjelent kiadvány leírásával.

Az Oroszországban kiadott finnugor műveket tematikailag és nyelviileg eddig senki nem tanulmányozta-elemezte. Az adattár alapján a következők állapíthatók meg róluk:

Sok közöttük a több finnugor nyelven megjelent tankönyv és egyházi irodalom. A finnugor művek kiadásának központja Kazanyban volt, de számos más városban is adtak ki hébe-hóba finnugor nyelvű irodalmat. Az első – zürjén – grammatika 1813-ban, az orosz-zürjén szótár pedig 1910-ben jelent meg. A megjelent művek között a mari nyelvűek vezetnek, nem utolsósorban annak köszönhetően, hogy 1775-ben mari-udmurt nyelvtani tanulmányok láttak napvilágot Szentpéterváron.

A központi katalógusban szereplő művek között vepsze, karéliei komi, mansi, mari, mordvin,

szajáni, udmurt és hanti nyelvűek fordulnak elő. A régi Oroszország többnemzetiségű államként alakult és létezett, s benne a legkülönfélébb kultúrák hatottak egymásra. Többek között a finnugorok is. A központi katalógus elsődleges célján, a kutatás segítésén kívül azért is hézagpótló vállalkozás, mert megléte a nemzeti bibliográfia egyik „fehér foltját” tünteti el.

(Futala Tibor)

99/116

FONSS-JORGENSEN, Eva: Network access to the audiovisual cultural heritage – possibilities and problems = Interlend.Doc.Supply. 26.vol. 1998. 4.no. 171-174.p.

Hálózati hozzáférés audiovizuális kulturális örökségünkhöz – a JUKEBOX program lehetőségei és nehézségei

Digitalizálás; Együttműködés -nemzetközi; Hangfelvétel; Online információkeresés; Szerzői jog

Néhány évvel ezelőtt az audiovizuális dokumentumok még nem integrálódtak a hagyományos könyvtári tevékenységbe. A kutatók, oktatók és a nagyközönség körében észlelt növekvő érdeklődés a kulturális örökség e része iránt, valamint az Internetnek köszönhető „multimédia-láz” és más technikai fejlemények következtében a hang- és képanyag hirtelen rendkívül népszerűvé vált. A tanulmány azokkal az izgalmas lehetőségekkel, ugyanakkor problémákkal is foglalkozik, melyek akkor merülnek fel, amikor történeti értékű archívumok széles körű elérhetőségük érdekében a digitálizálást és az új technikai eredményeket alkalmazzák. A szerző bemutatja az Aarhusi Állami és Egyetemi Könyvtár által folytatott legutóbbi projektek tapasztalatait, többek között az Európai Bizottság Könyvtári Programja és a Dán Hangzó Történelem által finanszírozott JUKEBOX programot és a Dán Kulturális

Minisztérium által támogatott CultureNet Denmark nevű Internet-projektet.

(Autoref.)

Lásd még 106, 127-128, 146, 166, 180

Jogi szabályozás

99/117

ALEKSANDROVA, E.: Zakon prinát. Čto dal'se? = Biblioteka. 1998. 7.no. 65-67.p.

A törvényt elfogadták. Hogyan tovább?

Jogszabály -könyvtárügyi; Közművelődési könyvtár

Ukrajna nyilvános könyvtári rendszere az UNESCO 1994-es közművelődési könyvtári manifesztumban rögzített normák szerint működik. A nyilvános könyvtárak között csak a finanszírozás forrásait és a fenntartókat tekintve van különbség.

Több mint egy éve fogadta el az ukrán minisztertanács a könyvtári ellátás minimális normatív támogatásának mértékét. A legnagyobb közművelődési könyvtári hálózat továbbra is a kulturális minisztérium fennhatósága alá tartozik (kb. 21 ezer könyvtár), majd a szakszervezeti fenntartású könyvtárak következnek (kb. 2,5 ezer), és vannak a helyi közös gazdaságok által fenntartott, ún. „kolhozkönyvtárak”, illetve 80 egyéb (egyesületi stb.) könyvtár is működik. Ezek a könyvtárak az ország lakosságának 70%-át látják el. Magánkönyvtárak eddig nem alakultak, és valószínűleg nem is fognak.

Az ukrán könyvtárak tevékenységét országos érvényű és helyi törvények szabályozzák, amelyeknek sok pozitív vonásuk mellett hátrányos rendelkezései is vannak.

Az állam garantálja a nyilvános könyvtárak fejlesztését, de a jogszabályok nem írják elő, hogy min-

den településen állandó könyvtárat kell fenntartani. Így féltő, hogy a helyi önkormányzatok egy része a meglévő állandó könyvtár bezárása mellett dönt majd.

A nyilvános könyvtáraknak meg kell őrizniük az állományukban felhalmozott értékeket, garantálniuk kell, hogy mindenki szabadon hozzáférhessen ezekhez az értékekhez, és néhány társadalmi csoport (gyerekek, diákok, nyugdíjasok, rokkantak) számára kedvezményeket kell nyújtaniuk.

Az ukrán nemzeti örökség részét képező könyvtári anyagról egy minisztertanácsi rendelet értelmében jegyzéket kell készíteni.

A Legfelsőbb Tanács döntésére vár a kötelese példány-rendelet. A kormányzat könyvtárellátó fenntartásáról is rendelkezett, rendezte a könyvtárközi kiadványcserét, megtiltotta, hogy ideológiai okokból vonjanak ki könyveket a könyvtárakból (mint ahogy erre az 1990-es évek elején számos példa volt Nyugat-Ukrajnában). Könyvtárhasználati mintaszabályzatot szándékoznak kiadni, amelyben komoly bírságot vetnek ki a könyvtári állomány védelmére, pl. az elvesztett dokumentum árának tízszeresét kell majd fizetni büntetésként. Összeállították azoknak a könyvtári szolgáltatásoknak a listáját, amelyekért térítés kérhető. Rögzítették az egyes használói csoportoknak adható kedvezmények körét, illetve a könyvtárak ezáltal kiesett bevételeinek kompenzációs rendjét. A másolatszolgáltatást a szerzői jogi előírásoknak megfelelően szabályozták. Sajnos, a jogszabályok egy része kedvezőtlen a könyvtárak tevékenységére, pl. az adótörvények egy része, a vámtörvények stb. Bizonyos adókedvezményekben is részesülnek a könyvtárak, pl. a vissza nem térítendő támogatások után nem kell adót fizetniük, adómentes a dokumentumvásárlás, de a kulturális szolgáltatások adókötelesek.

Az állami költségvetésből fenntartott könyvtárak nem privatizálhatók, de az egyéb jogi személyek privatizációja az általuk fenntartott könyvtárakat is érinti, azzal a megszorítással, hogy az így magán-

kézbe került könyvtárat még legalább tíz évig kell működtetni.

A törvények értelmében nem lehet kulturális intézményeket megszüntetni akkor sem, ha az épületük tulajdonjogát vagy használati jogát visszaadják az egyháznak. Elvben nem lehet kulturális intézmények profilját megváltoztatni, de ez a kérdés a helyi önkormányzatok hatáskörébe van utalva.

A könyvtári törvénynek a könyvtárosok kedvezményeire vonatkozó előírása egyáltalán nem érvényesül.

(Rácz Ágnes)

Könyvtárosi hivatás

99/118

OLZOEVA, G.: Na kogo pohož bibliotekar'? Što pokazal opros? = Biblioteka. 1998. 6.no. 68-69.p.

Kihez hasonlít a könyvtáros? Egy felmérés eredményei

Felmérés; Gyermekolvasó; Könyvtárkép; Könyvtárosi hivatás

A Kelet-szibériai Állami Közművelődési Főiskola (Ulan-Ude) könyvtári tanszékén azt vizsgálták meg, hogy milyenek látják az olvasók a könyvtáros személyiségét. A felmérés 6. és 10. osztályosok körében zajlott le; mindkét korcsoportból 130 gyereket kérdeztek meg, az osztályteremben, nem egy konkrét könyvtárra vonatkozóan. A felmérést lebonyolító hallgatók előtte felkészítették a gyerekeket, instrukciókat adtak nekik arra vonatkozóan, hogy hogyan kezeljék az előforduló kategóriákat.

A felmérést alapos előkészítő munka előzte meg, ennek során először nyitott kérdéseket alkalmaztak, a következő szakaszban a tanulók által megfo-

galmazott válaszokat csoportosították, s a leggyakrabban válaszok képezték a félig zárt kérdéseket tartalmazó, széles olvasóközönségnek szánt vizsgálat alapját.

A hatodikosoknak fel kellett idézniük az első könyvtárlátogatásuk emlékét. 17%-uk maguk ment a könyvtárba először, 16%-uk a mamával, 13%-uk a tanítónővel. Az első könyvtárlátogatás benyomásai az említések csökkenő sorrendjében a következők voltak: zavar, bizonytalanság, féltékenység, öröm. A könyvtárost leginkább a tanítóhoz hasonlították; 22%-uk okosnak, 20%-uk jónak, 16%-uk barátságosnak, 12%-uk szigorúnak, 12%-uk pedig megértőnek találta. A gyerekek között igen népszerű könyvsorozat („A smaragdváros varázslója”) szereplői közül olyanokhoz hasonlították a könyvtárost, akik okosak, feltalálják magukat, jóságosak, hűséges barátok. Az évszakok közül a legtöbben a tavaszt társították a könyvtárhoz.

A tizedikeseknek már hosszú könyvtári tapasztalatuk van, ezért az intézményt megfelelően tudják értékelni. A könyvtárat a kutatásokhoz szükséges információval (48%), az önképzéssel (44%), a csönddel (39%), kultúrával (24%), a személyes kapcsolatokkal (21%), a szabadidővel (21%), a hosszú várakozással (21%), a kényelemmel és lakályossággal (16%), az elfecsérelt idővel (15%), a kényelmetlenséggel (13%), valamint az „erkölcsi épüléssel” (12%) hozták összefüggésbe. A könyvtáros szó a következő érzelmeket és indulatokat keltette bennük: öröm (25%), közömbösség (25%), letargia (17%), unalom (16%), tisztelet (13%), elragadtatás (12%), felindulás (13%), ingerültség (13%), komolyság (11%). Az összkép kedvező volt; a negatív érzelmek főleg a könyvtárlátogatások kényszerű jellegéből, a tanulásból fakadnak. A tizedikesek kevésbé hasonlították a könyvtárost a pedagógushoz. A Háború és béke szereplői közül a következőkhöz hasonlították leggyakrabban a könyvtárost: a nyugodt, figyelmes, megfontolt Natasa Rosztovához, illetve Marja hercegkisasszonyhoz (21-21%), a köze-

lebbról nem jellemzett Verához (10%), a mentori hangú, idős Madame Chererhez (10%), a szerény, jóságos és megértő Szonjához (9%), valamint a nyers, az embereket kevésbé tisztelő Helenhez (8%). Néhány diák férfi hőst is említett. Végül a virágok közül is kellett választaniuk: a könyvtárost a kamillához (25%) és a kaktuszhoz (23%) hasonlították a legtöbben.

Mindebből a kutatás szervezői arra a következtetésre jutottak, hogy az alsótagozatosoknál kedvező könyvtári és könyvtáros-fogalom alakul ki, de ez a későbbiek folyamán kritikussá válik.

(Mándy Gábor)

99/119

DESCHAMPS, Jacqueline: Identité professionnelle et travail de diplome: l'exemple de l'ESID = Documentaliste. 35.vol. 1998. 4-5.no. 255-258.p.

Res. angol nyelven

A szakmai identitás és a diplomamunka összefüggése: a genfi ESID példája

Disszertáció; Könyvtárosképzés -felsőfokú

Valóban tükrözi a választott szakdolgozati téma a hallgató szakmai azonosságát? A szerző a genfi ESID felsőfokú könyvtárosképző intézetbe 1922 óta benyújtott diplomamunkák címében szereplő szavakat vizsgálja annak kiderítése érdekében, hogy a fejlődés mennyiben felel meg a szakma alakulásának, valamint a könyvtárosok és más információs szakemberek identitásváltozásának.

(Autoref.)

Lásd még 206

Oktatás és továbbképzés

99/120

VLASÁK, Rudolf: Vzedávání knihovníků v Čechách = Čtenář. 50.roč. 1998. 9.no. 242-247.p.

Könyvtárosképzés Csehországban

Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés

A prágai Károly Egyetemen – speciális előadások és szemináriumok formájában – már a 20-as években megvetette a lábát a könyvtárosképzés. Manapság a képző bázisok száma, formája és kapacitása vonatkozásában a helyzet kedvező, mégha a szakma jövőjének, jövőbeli differenciálódásának, törzsismereteinek kérdései nyugtalanítóan hatnak is.

A csehországi képzés differenciálódása immár valóság. Nagyjából három irányú, úgymint: folyik a modern ismerettartalmakkal kibővített hagyományos könyvtárosképzés, a bibliológus-képzés és információmenedzser-képzés.

A korábbi két könyvtárosképző középiskolából már csak a brünni működik, a közművelődési könyvtárak igényeit elégíti ki. A prágai iskola átalakult az Információs Szolgáltatások Szakfőiskolájává (Vyšší odborná škola informačních služeb). Hároméves, államvizsgával végződő kurzusokat hirdet meg. Hallgatóinak száma évente 250. A képzés vállalati információs rendszerek, könyvtárak, múzeumok és galériák igényeit próbálja kielégíteni. Az újonnan létesült felsőoktatási intézmények közül a szakminisztérium ezt a főiskolát minősítette a legsikeresebbnek. Korszerű felszerelését az EU-támogatások érdemi hasznosításának köszönheti.

Az opavai Sziléziai Egyetemen a 90-es években Bohemisztikai és Könyvtáros Intézet (Ústav bohemistiky a knihovnictví) létesült. Itt – nappali és levele-

ző tagozaton – filológus–informatikus képzés folyik. Végzettjei a történeti könyvtárakban való munkára a legalkalmasabbak, bár tanterve más irányokban is „nyitott”, s éppen ezért meglehetősen „tarka-barka”. Akik az intézetben végeznek, bakka-laureátusi címet kapnak, amely (Prágában) magiszteri képzésbe történő bekapcsolódásra jogosít.

A prágai Károly Egyetem könyvtárosképző bázisa az Információ- és Könyvtártudományi Intézet (Ústav informačních studií a knihovnictví). Itt alapvetően egyszakos képzés folyik, amely a második évtől kezdve információs, könyvtári és bibliológiai képzésre oszlik. A képzés nappali és levelező tagozaton egyaránt 10 (a bibliológián 11) szemeszteres, és a magiszteri cím elnyerésével végződik. 1996-tól doktorálni is lehet az általa oktatott ismeretekből. Három-, illetve ötéves ráfejelő képzést is folytat.

A végzettek közül csak kevesen vállalják a könyvtárosságot, ami az alacsony bérezéssel és a pálya jövőjének bizonytalanságaival egyaránt összefügg. A tehetségesebb és mozgékonyabb végzősök az ipari-kereskedelmi területen helyezkednek el – viszonylag jó pénzért.

(Futala Tibor)

99/121

JONES, Phillip J.: Academic graduate work in academic librarianship: historicizing ACRL's terminal degree statement = J.Acad.Libariansh. 24.Jg. 1998. 6.no. 437-443.p.

A graduális fokozat és az egyetemi könyvtárosok: az ACRL képesítési irányelvei, történeti távlatban

MITCHELL, W. Bede: Response = J.Acad.Libariansh. 24.Jg. 1998. 6.no. 445-446.p.

Válasz

MAJOR, Jean A.: Response: academic graduate work in academic librarianship = J.Acad.Libariansh. 24.Jg. 1998. 6.no. 447-448.p.

Válasz: a graduális fokozat és az egyetemi könyvtárosok

Egyetemi könyvtár; Képesítés; Könyvtáros -felsőfokú; Könyvtártudományi szakirodalom

Századunk első felében sok vita folyt az USA-ban arról, milyen képesítésre van szükségük az egyetemi könyvtárosoknak (az igazgatónak és felelős pozícióban levő munkatársainak), hogy az egyetemi oktatók egyenrangú társuként kezeljék őket. 1973-ban Moffet szállt síkra határozottan azért, hogy az egyetemi könyvtárosok valamilyen szaktudományból is szerezzenek graduális, sőt lehetőleg doktori fokozatot. 1975-ben azonban az ACRL (Association of College and Research Libraries) határozatilag mondta ki, hogy a könyvtártudományi magisteri (MLS) fokozat a legmagasabb képesítés, amelyet az egyetemi könyvtárostól meg kell követelni; ezzel el is vágta a további viták útját. Jones szerint ez az álláspont már rég elavult, a könyvtárosok csak akkor lehetnek az oktatók egyenrangú partnerei, ha valamely szaktudományból (esetleg kettőből) is megszerzik a magisteri fokozatot, s lehetőleg doktorálnak is.

Mindkét hozzászóló úgy látja, hogy a legtöbb felsőoktatási könyvtár ma már nem éri be az MLS-sel a pályázók elbírálásánál. Mitchell védelmezi az ACRL határozatát, mivel az csak arról beszél, hogy az MLS a megkövetelhető legmagasabb *szakmai* képesítés. – Major azt emeli ki, hogy az egyetemnek igen sokféle szakmai háttérű könyvtárosra van szüksége (ez mindig a konkrét körülményektől függ), ezért keresik a humán vagy természettudományból graduális fokozattal rendelkező könyvtárosokat, a doktori fokozatot viszont főlegesen forszírozza Jones; a lényeg azonban mindenképpen

az, hogy könyvtárosként állják meg a helyüket. Azt egyébként, hogy milyen kvalifikációra van szükség a könyvtárosnak, nem a könyvtártudományi szakirodalom dönti el, hanem a „piac”.

(Kövendi Dénes)

99/122

GOULDING, Anne - CLEEVE, Marigold: Breaking down the barriers: the place of gender equity in the ILS curriculum = Educ.Inf. 16.vol. 1998. 4.no. 295-314.p. Bibliogr. 28 tétel.

A nemek közötti egyenlőség helye a könyvtár- és tájékoztatástudományi képzés tanterveiben

Felmérés; Könyvtárosképzés -felsőfokú; Könyvtár-utánpótlás; Női munkaerő; Tanterv, óraterv

Bár a nők többségben vannak a tájékoztatási szakmán belül, a vezetői pozíciókat többnyire férfiak töltik be. Számptalan magyarázat és megoldás született már ezzel a kérdéssel kapcsolatban, de azt még soha nem vizsgálták, hogy a könyvtár- és tájékozta-

tástudományi tantervek hogyan járulnak hozzá ehhez a helyzethez vagy hogyan tudnák orvosolni azt. A brit könyvtár- és tájékoztatástudományi tanszékek hallgatói és oktatói körében végzett országos felmérés adataira támaszkodva a cikk feltárja, milyen mértékben tartalmaznak a tantervek a nemekkel, a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos kérdéseket. Abból a feltételezésből kiindulva, hogy a felsőoktatásban oktatóknak alapvető szerepük van a hallgatók véleményének és értékrendjének kialakításában, a szerzők azt vizsgálják, hogyan lehet a tantervet úgy megtervezni, hogy felébressze a hallgatókban az érdeklődést az egyenjogúsági kérdések iránt. Véleményük szerint a nőknek a karrierjükkel kapcsolatos attitűdjét pozitívan befolyásolhatják a könyvtár- és tájékoztatástudományi tanszékeken formálódó tapasztalataik, mivel itt ösztönzik a hallgatókat arra, hogy kritikusan elemezzék személyes, és különösen a szakmai tapasztalataikat.

(Autoref.)

Lásd még 119, 189, 196

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

99/123

DAVIES, Sylvie C. - JOHNSON, Ian M.: The Mitterand Library in context: the Bibliothèque Nationale de France and library provision in France = Libri. 26.vol. 1998. 4.no. 187-211.p.

A Mitterand Könyvtár a Francia Nemzeti Könyvtáron belül és a franciaországi könyvtári ellátás rendszerében

Gépi könyvtári hálózat; Könyvtárepület -nemzeti; Központi szolgáltatások; Nemzeti könyvtár; Támogatás -pénzügyi -állami,hatósági